

PSIXOLOGIYA FANINING NAZARIY VA AMALIY YO'NALISHLARI

Esonaliyeva Sarvinoz Vasil qizi

Chirchiq davlat pedagogika universiteti

Jismoniy madaniyat fakulteti

texnologik talimi 1 kurs talabasi

esonaliyevasarvinoz21@gmail.com

Ozodqulov Olimjon Bahodir o'g'li

Chirchiq davlat pedagogika universiteti

Psixologiya kafedra o'qituvchisi

Ilmiy rahbar: olimjonozodqulov30@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17827741>

Annotatsiya: Ushbu maqolada psixologiya fanining zamonaviy talqindagi asosiy vazifalari, uning nazariy va amaliy yo'nalishlari, shuningdek psixologik tadqiqotlarning metodologik asoslari ilmiy manbalar asosida tahlil qilinadi. Psixologiya inson psixikasining rivojlanishi, faoliyati va mexanizmlarini o'rganuvchi fan sifatida turli ilmiy maktablar, konsepsiyalar va ilmiy yo'nalishlar bilan uzviy bog'liqdir. Maqolada psixologiyaning asosiy tadqiqot vazifalari - tasvirlash, tushuntirish, prognozlash, nazorat qilish va amaliyotga tatbiq qilish kabi ilmiy yondashuvlar keng yoritiladi. Shuningdek, psixologiya fanining fundamental va amaliy tadqiqot yo'nalishlari tizimli tasnif etiladi.

Kalit so'zlar: psixologiya, psixik jarayonlar, ilmiy metodologiya, tadqiqot yo'nalishlari, vazifalar, amaliy psixologiya, nazariy psixologiya.

Abstract: This article analyzes the main tasks of psychology in its modern interpretation, its theoretical and practical directions, as well as the methodological foundations of psychological research based on scientific sources. Psychology, as a science that studies the development, functioning and mechanisms of the human psyche, is inextricably linked with various scientific schools, concepts and scientific directions. The article broadly covers the main research tasks of psychology - such scientific approaches as description, explanation, forecasting, control and application in practice. Also, the fundamental and applied research directions of psychology are systematically classified.

Keywords: psychology, mental processes, scientific methodology, research directions, tasks, applied psychology, theoretical psychology.

KIRISH

Psixologiya fani inson ongining, ruhiy jarayonlarning, individual-tipologik xususiyatlarning va shaxs faoliyatining ilmiy tadqiqi bilan shug'ullanadigan fundamental ijtimoiy fanlardan biridir. Uning asosiy maqsadi - psixik jarayonlar va holatlarning kelib chiqishi, rivojlanishi, qonuniyatlari hamda ijtimoiy-madaniy omillar bilan o'zaro ta'sirini aniqlashdir. XX asrning ikkinchi yarmidan boshlab psixologiya mustaqil fanga aylandi; uning rivoji eksperimental psixologiya, neyropsixologiya, kognitiv psixologiya va boshqa yo'nalishlarda chuqurlashdi (S. Sternberg, 2009; Solso, 2004).

Zamonaviy sharoitda inson faoliyatining murakkablashuvi, ta'lim jarayonining intensivlashuvi, texnologiyalar ta'sirining kuchayishi psixologiya fanining vazifalari va tadqiqot yo'nalishlarini yangicha talqin qilishni taqozo etadi. Ushbu maqolada psixologiya fanining asosiy vazifalari, metodologiyasi va tadqiqot yo'nalishlari tizimli tarzda sharhlanadi.

Ushbu tadqiqot nazariy-kontseptual tahlil asosida amalga oshirildi. Asosiy manbalar sifatida: G'arb psixologiyasining klassik nazariyalari (W. Wundt, W. James, B. Skinner, J. Piaget),

Kognitiv psixologiya va neyropsixologiya manbalari (R. Solso, M. Gazzaniga, D. Kahneman), O'zbekiston psixologiya maktabi tadqiqotlari (N. Karimova, I. Nasyrov, B. Karimov), Zamonaviy eksperimental psixologiya va ilmiy metodologiya adabiyotlari, tizimli ko'rib chiqildi. Tahlilda ilmiy taqqoslash, umumlashtirish, strukturaviy yondashuv va konseptual tahlil metodlaridan foydalanildi.

Psixologiya fanining vazifalari uning ilmiy-tadqiqot predmeti - inson psixikasining o'zgarish qonuniyatlarini ochishga qaratilgan. Umumiy ilmiy adabiyotlarga ko'ra (Sternberg, 2009) psixologiyaning asosiy vazifalari quyidagilar: Psixik jarayonlarni tasvirlash (deskripsiya)

Psixologiya avvalo psixik jarayonlar, holatlar va xususiyatlarni ilmiy jihatdan aniq tasvirlab beradi. Bu vazifa: idrok, diqqat, xotira, tafakkur jarayonlarining tuzilmasini aniqlash, shaxs sifatlarini empirik o'lchash, psixik hodisalarni obyektiv tasvirlash kabi masalalarni o'z ichiga oladi.

Psixik faoliyat mexanizmlarini tushuntirish

Tushuntirish (ekspalanatsiya) - psixologiyaning eng murakkab vazifasi bo'lib, hodisalar sababini ilmiy asoslashni anglatadi.

Masalan: diqqatning selektivlik mexanizmi (Broadbent filtri), xotiraning kodlash va saqlash jarayonlari (Atkinson-Shiffrin modeli), motivatsiyaning biologik va ijtimoiy omillari.

Psixologiya tadqiqotlari kelajakdagi psixik holatlar, xulq-atvor, xatti-harakatlar haqida ilmiy asoslangan bashoratlar berishga qodir.

Misol: ta'limda o'quvchining akademik muvaffaqiyatini oldindan baholash, stressga chidamlilik darajasini prognozlash, kasbiy moslikni aniqlash.

Zamonaviy amaliy psixologiya psixik jarayonlar ustidan ongli nazoratni yo'lga qo'yish metodlarini ishlab chiqadi.

Bunga: psixoterapiya, korreksion dasturlar, treninglar, konsalting metodlari kiradi.

Psixologiya nafaqat nazariy masalalarni, balki real hayotdagi amaliy muammolarni hal etishga xizmat qiladi. Amaliy yo'nalishlar: ta'lim psixologiyasi, klinik psixologiya, mehnat psixologiyasi, sport psixologiyasi, ijtimoiy psixologiya.

XULOSA

Tahlillardan ko'rinadiki, psixologiya fanining asosiy vazifalari - psixik jarayonlarni tasvirlash, tushuntirish, prognozlash, boshqarish va aniq amaliyotga tadbiq etishdan iborat. Bu vazifalar psixologiyaning turli tadqiqot yo'nalishlari bilan uyg'un holda rivojlanadi. Psixologiyaning nazariy yo'nalishlari psixikaning umumiy qonuniyatlarini aniqlasa, amaliy yo'nalishlar real hayotiy muammolarni hal etishga xizmat qiladi. Shuningdek, neyrofiziologiya, kognitiv fanlar va raqamli psixologiya kabi yangi yo'nalishlar fanning rivojlanishini yangi bosqichga olib chiqmoqda.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Solso R. Kognitiv psixologiya. Toshkent: O'qituvchi, 2004.
2. Sternberg R. Cognitive Psychology. Belmont: Wadsworth, 2009.
3. Wundt W. Principles of Physiological Psychology. Leipzig, 1874.
4. James W. The Principles of Psychology. New York, 1890.
5. Skinner B. Science and Human Behavior. New York, 1953.
6. Luriya A.R. Mozg cheloveka i psixik protsesslar. Moskva, 1979.

7. Gazzaniga M. The Cognitive Neurosciences. MIT Press, 2004.
8. Nasyrov I., Karimov B. Umumiy psixologiya. Toshkent, 2019.
9. Karimova V. Psixologiya asoslari. Toshkent, 2015.
10. Plomin R. Behavioral Genetics. New York, 2013.